

**Мельник Христина Юріївна, магістрантка,
Синиця Світлана Михайлівна, к.е.н., доцентка,
доцентка кафедри управління та адміністрування**

БЛАГОДІЙНІСТЬ - ОСНОВА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Розвиток України характеризується спрямованістю на побудову соціально-орієнтованої держави. Даний акцент обумовлює необхідність забезпечення на діючому рівні ефективної системи соціальної допомоги населенню, у якій одне з найважливіших місць належить соціальній роботі. Комплекс заходів соціальної роботи знижує соціальні ризики для особистості в у сучасних умовах суспільства, допомагає ефективно підтримувати в ньому прошарку нужденних людей, виконує соціально-стабілізуючі функції. Тому актуальним є дослідження феномена добродійності як основної бази соціальної роботи в сучасному суспільстві, проведення концептуального аналізу добродійності як явища – як психологічної основи сучасної професійної соціальної діяльності по наданню допомоги соціально незахищеним шарам суспільства.

У сфері соціальної роботи явище благодійності розглядається як історична й духовно-моральна база розвитку соціальної роботи [1; 2; 10 та ін.]. Проблема психолого-педагогічного формування благодійної спрямованості соціального працівника виступає як необхідне завдання визначення його особистісної відповідності гуманістичним цінностям соціальної роботи.

Згідно словника В.І. Даля: „Благодійний – схильний до благодійності, звичайно розуміють: готовий робити добро, допомагати бідним” [2]. Таким чином, „благодійність” у широкому понятті добровільного, безоплатного й спрямованого на суспільну користь дії по наданню різних форм допомоги нужденній людині.

В сучасних умовах збільшується потреба психологічного вивчення феномена благодійності як умови й сутнісної основи соціальної роботи. У даному контексті необхідним виступає дослідження благодійності як важливої психосоціальної характеристики й особистісної риси соціального працівника.

На соціальному рівні благодійність у цілому пов'язана із процесами становлення й розвитку людського суспільства, із твердженням у ньому принципів взаємодопомоги й гуманізму як життєвої практики [2; 9 та ін.]. Як соціокультурне явище, благодійність виступає у формі комплексу загальнокультурних і етичних концептів і категорій суспільного знання. Як форма соціального прояву, благодійність є вираженням гуманістичної спрямованості соціуму на утівар добра (блага) стосовно людини.

Універсальність благодійності як соціального феномена визначається властивими їй аспектами суспільного життя, які існують незалежно від конкретно-історичних умов суспільства, а також незалежно від форм організації самого явища. На цій базі ми розділяємо позицію О.О. Есіної щодо того, що універсальний характер явища благодійності визначається тим, що в умовах

соціального простору й часу завжди є місце для опредметненого прояву даного явища в суспільстві [4]. У координатах соціального простору й часу змінюються тільки форми прояву даного феномена в конкретних соціокультурних умовах.

Благодійність як соціально-психологічне явище виступає у формі морально-ціннісної суспільної норми міжособистісних відносин, яка визначає просоціальний характер „допомогаючого” поведінки індивіда в соціумі – Г. Бірхофф [2], Л.Э Орбан-Лембрик [7] і ін. У даному контексті благодійність на особистісному рівні виступає як інтегративний психологічний утвір, який визначає закріплення у свідомості людей системи цінностей і ціннісних установок щодо необхідності надання безкорисливої допомоги нужденній людині.

Як відзначають багато дослідників, в історії людської цивілізації благодійність, як прояв просоціальної поведінки членів суспільства, у різних формах її прояву була присутня завжди. Без добродійності, без благодійної діяльності, спрямованих на благо іншої людини й в цілому – суспільства, неможливо уявити історичну реальність людського буття й прогрес людського співтовариства [5; 9] і ін. Як соціальне явище, благодійна діяльність характеризує активність пошуку в соціальній сфері ефективних шляхів соціально слухного вирішення проблем людського суспільства, у тому числі й у сфері соціальної роботи. Г. Бернлер трактує соціальну роботу як одну з форм професійної діяльності, яка активно спрямована на досягнення позитивних змін у суспільстві шляхом утвору добра нужденним людям [1]. При цьому явище благодійності, що історично лежить в основі соціальної роботи, саме характеризує суспільну активність, направлене на позитивні зміни як на рівні окремої особистості, так і на рівні суспільства.

Як соціально-психологічний феномен, благодійність у системі суспільних відносин на основі моральності концепту допомоги нужденній людині характеризує альтруїстичної соціальної поведінки й відповідних цьому гуманістичних цінностей, які визначають людину як „людину яка допомагає”. Благодійність як соціально-психологічне явище передбачає розвиненість альтруїстичної установки щодо іншої людини як суспільної норми, оскільки такі дії безкорисливої допомоги спрямовані на користь усьому суспільству в цілому [8].

Феномен благодійності може розглядатися як елемент соціального й особистісного компонентів структури індивідуального досвіду й може характеризуватися двома функціями – соціальної адаптації й саморозвитку особистості. Характер прояву мотиваційних характеристик добродійної діяльності дає можливість говорити про компенсаторну функцію суб'єкта благодійності щодо об'єкта благодійної діяльності (А. Маслоу). Відносна незалежність прояву факторів благодійності на рівнях особистості й поведінки проявляється у феномені вибірковості благодійності („девіантна” благодійність [9]), що може відображатися на ефективності діяльності соціального працівника в умовах професійної соціальної роботи (В.Г. Бочарова, М.В. Фірсов і ін.).

Благодійність як соціальний феномен має двосторонній характер, її можна розглядати і як явище (соціально-психологічна, етико-моральна характеристика особистості), і як діяльність (соціально-спрямований процес взаємодії людей у суспільстві). У своїй першооснові це явище має індивідуально-соціальний морально-духовний характер, що психологічно направляє окрему людину або групу людей, об'єднаних загальними принципами й цінностями, до здійснення благодійної діяльності в суспільстві, зокрема – у сфері соціальної роботи. У соціальній же роботі, як у систематичній і організованій професійній праці, „чиста” благодійність розглядається як основна вихідна база даного виду діяльності, як безпосередня форма реалізації цінностей гуманізму й допомоги. У соціальну роботу благодійність, як психологічна готовність до безкорисливого надання допомоги „іншому”, є вкоріненою на основі принципу наступності гуманістичних просоціальних форм розвитку суспільства. Таке психологічне вкорінення проявляється на основному рівні ціннісної гуманістичної спрямованості в професійно-особистісній „Я-Позиції” і поведінкових формах діяльності соціального працівника, заснованих на концепті беззастережності допомоги нужденному. Підкреслимо, що по визначенню всіх дослідників даної проблеми, таке особистісне вкорінення благодійних принципів, як гуманістичної психологічної основи професійної діяльності соціального працівника, припускає розвиненість у нього, як базисної якості й цінності, альтруїзму.

На будь-якому етапі розвитку суспільства концепт допомоги іншим людям завжди виступає на фундаментальному рівні законів життя як метод підтримки соціальності людину. У гуманістичному контексті концепт допомоги визначає позитивність установки до інших людей і потенційність надання допомоги „іншому”..

Можна погодитися з позицією А.В. Конокова [4], що у своїй психологічній першооснові соціально-психологічне явище благодійності має „особистісно-соціальний” характер. Тому в психологічному контексті феномен добродійності може розглядатися на індивідуально-психологічному й соціально-психологічному рівнях. По індивідуально-психологічній характеристиці, благодійність виступає в особистісному аспекті як відображення готовності до надання допомоги іншій людині на основі взаємодії емоційних, мотиваційних, когнітивних, рефлексивних і інших психічних механізмів. У такому розумінні можна розглянути благодійність у контексті положень гуманістичної психології (А. Маслоу, К. Роджерс і ін.) як прояв здатності до саморозвитку особистості, до її самовдосконалення, як реалізацію потенціалу її росту.

По своїй соціально-психологічній сутності, благодійність характеризується системним психологічним відображенням системи цінностей просоціальності поведінки й бескорисливості надання допомоги іншій людині, благодійність психологічно спонукає окрему людину або групу людей, об'єднаних спільними інтересами, до здійснення благодійної діяльності в суспільстві, у тому числі й у сфері соціальної роботи.

Таким чином, як предмет дослідження із психологічної точки зору, в особистісному аспекті феномен добродійності структурно може бути охарактеризований функціональною єдністю когнітивних, мотиваційних, емоційних, динамічних і регуляторних компонентів, опосередкованих факторами соціалізації особистості й умовами її соціально-суспільного функціонування на основі цінностей гуманізму й допомоги іншій людині. В історико-генезисному аспекті досліджень явище благодійності виступає основною ціннісною базою соціальної роботи на принципах гуманізму й альтруїстичної допомоги нужденним. Це і визначає професійну соціальну роботу як гуманістичну форму наступності добровільної й безкорисливої добродійної діяльності в суспільстві.

Благодійність у сфері соціальної роботи – це прояв гуманістично-цілеспрямованої професійної уваги фахівця до нужденних людей, надання їм професійно підготовленими соціальними працівниками ефективної допомоги в збереженні й організації своєї життєдіяльності на самодостатньому соціальному рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бернлер, Г. Теория социально-психологической работы: [пер. со швед.] / Г. Бернлер, Л. Юнссон. – М.: РУ ВНИИМ, 1992. – 342 с. – (Библиотека социальной работы).
 2. Бирхофф, Ганс У. Просоциальное поведение / Ганс У. Бирхофф // Перспективы социальной психологии / [ред.-сост. М. Хьюстон, В. Штребе, Дж. Стефенсон; пер. с англ.]. – М.: Эксмо-Пресс, 2001. – С. 398-417.
 3. Вступ до соціальної роботи: навч. Посіб. Для студ. Вищ. Навчальних закладів / за 241ед.. Т. В. Семигіної, І. І. Миговича. – К.: Академвидав, 2005. – 304 с.
 4. Єсіна, О. О. Доброчинність як соціальне явище: теоретичний аспект аналізу / О. О. Єсіна // Український соціум – №3(30). – 2009. – С. 114-118.
 5. Иванова, Н. П. Генезис благотворительности в России / Н. П. Иванова // Вестник психосоциальной и коррекционно- реабилитационной работы. – 2000. – № 2. – С. 75-83.
 6. Орбан-Лембрик, Л. Е. Соціальна психологія: посібник / Л. Е. Орбан-Лембрик. – К.: Академвидав, 2003. – 448 с.
 7. Почебут, Л. Г. Социальная психология / Л. Г. Почебут, И. А. Мейжис. – СПб.: Питер, 2010. – 672 с. – (Серия „Мастера 241ед.241241оги”).
 8. Савранська, Н. О. Етико-філософський аналіз благодійності: автореф. 242ед.. На здобуття наук. ступеня 242ед.242. Філософ. Наук: спец. 09.00.07 „Етика” / Н.О. Савранська. – К., 2008. – 17 с.
 9. Сейко, Н. А. Доброчинність у сфері освіти України (XIX – початок ХХ століття): автореф. 242ед.. На здобуття наук. ступеня д-ра 242ед.. наук: спец. 13.00.05 „Соціальна педагогіка” / Н.А. Сейко. – Луганськ, 2009. – 44 с.
 10. Соціальна робота в Україні: навч. Посібник / за заг. 242ед.. І. Д. Зверєвої, Г.М. Лактіонової. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 256 с.
-